

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף טו

אמר מר, יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה, תניא כמאן דאמר: כלומר מה שאמרנו לעיל שיהושע כתב את השמונה הפסוקים האחרונים שבתורה, זה כשיטת הברייתא שהגמ' תביא מיד.

דתניא: כפי שלמדנו בברייתא - נאמר בתורה **"וַיִּמַת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי יְהוָה"**, וכי יתכן שמשנה כבר מת והוא כותב **"וַיִּמַת שָׁם מֹשֶׁה"**? אלא מפסוק זה ועד סוף התורה כתב יהושע, זו דעת ר' יהודה ויש אומרים ר' נחמיה, וזה מתאים למה שאמרנו לעיל שיהושע כתב את שמונת הפסוקים האחרונים שבתורה.

הברייתא מביאה דעה חולקת:

אמר לו ר"ש: והרי נאמר לפני כן **"לְקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה"**, ולא יתכן שמשנה רבינו היה קורא לזה 'ספר תורה' אפילו אם היה חסר בו רק אות אחת! ואתה אומר שהיה חסר בו שמונה פסוקים ורק לאחר מות משה השלים אותם יהושע? אלא עד הפסוק **"וַיִּמַת שָׁם מֹשֶׁה"** היה הקב"ה אומר למשה את התורה ומשה היה כותב בדיו, ומפסוק זה ועד סוף התורה הקב"ה אמר למשה ומשה כתב זאת בדמעות.

ממשיכה הברייתא ואומרת:

כמו שנאמר להלן: כלומר מה שאמרנו שהקב"ה אומר ומשה כותב, הוא כמו שמצאנו לגבי הנביאים שהיו כותבים מפי רבם, שנאמר בספר ירמיה **"וַיֹּאמֶר לָהֶם בְּרוּךְ, מִפְּיֹי יִקְרָא אֵלַי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וְאֲנִי כֹתֵב עַל הַסֵּפֶר בְּדִיּוֹ"**, דהיינו שברוך בן נריה הסופר שמע את הנבואה מפיו של ירמיה והיה כותבה בספר בדיו. **ע"כ הברייתא.**

כמאן אזלא: דברי רבי יהושע בר אבא וכו' ששמונת הפסוקים האחרונים שבתורה, יחיד קורא אותם ברציפות ולא יקראו אותם שני אנשים כל אחד ארבעה פסוקים,

מתאימים רק לשיטת רבי יהודה שמשה לא כתבם, ולכן הם שונים משאר פסוקי התורה.

אפילו תימא ר"ש: אפשר לומר שזה מתאים גם לשיטת ר"ש, שכיון שאותם פסוקים נכתבו בדמעות ולא בדיו לכן הם שונים משאר פסוקי התורה.

למדנו לעיל - יהושע כתב ספרו:

קושיא: והכתיב: והרי נאמר בסוף ספר יהושע "וַיִּמַּת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון עֶבֶד יְהוָה", ואיך יתכן שהוא כתבו? הגמ' מתרצת שאלעזר (בנו של אהרן הכהן) השלים את הספר. **קושיא:** והרי נאמר שם בפסוק האחרון "וְאַלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן מֵת", ואיך יתכן שהוא כתבו? הגמ' מתרצת שפנחס בנו של אלעזר השלים את הספר.

למדנו לעיל - שמואל כתב ספרו:

את הספר השלימו גד החוזה ונתן הנביא.

למדנו לעיל - זוז כתב ספר תהלים על ידי עשרה זקנים:

קושיא: קא חשיב משה וקא חשיב הימן: אתה מחשיב בין עשרה זקנים גם את משה וגם את הימן, והרי הימן הוא משה, שנאמר לגבי שלמה המלך "וַיַּחֲכֶם מִכָּל הָאָדָם מֵאִיתוֹ הָאֶזְרָחִי **וְהֵימָן** וְכֻלְּל וְדָרְדַע בְּנֵי מְחֹל", ונאמר על משה "בְּכָל בֵּיתִי **נֶאֱמָן** הוא" (= "הימן" "נאמן" הם לשונות דומים), וא"כ יש רק תשעה זקנים ולא עשרה?

תירוץ: תרי הימן הוו: היו שני אנשים שנקראו בשם 'הימן', אחד הוא משה והוא 'הימן' שנאמר לגבי שלמה, והשני הוא 'הימן' הכתוב בתהלים.

למדנו לעיל - משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב:

הגמ' אומרת שזה מתאים לשיטת לוי בר לחמא הסובר שאיוב היה בימי משה, ולומדים זאת מכך שגם לגבי איוב וגם לגבי משה נאמר "אָפֹא".

ששנותיו ארוכות כעץ: איוב שהאריך ימים רבים.

יתיב ההוא מרבנן: אחד מן החכמים ישב לפני רב שמואל בר נחמני ואמר שאיוב לא היה ולא נברא, אלא הוא רק משל שנכתב כדי ללמוד ממנו מה להשיב למקנטרים על מידת הדין, ושאיין אדם נתפס על צערו (יבואר לקמן).

א"ל עליך אמר קרא "איש הִיהַ בְּאֶרֶץ עוֹץ אִיּוֹב שְׁמוֹ": ואם כתוב "היה" הרי שאכן איוב היה באמת ואינו רק משל.

אלא מעתה: אמר לו אותו חכם - והרי נאמר בספר שמואל במשל שאמר נתן הנביא לדוד המלך "וְלָרֶשׁ אֵין כָּל כִּי אִם כְּבִשָּׁה אַחַת קִטְנָה אֲשֶׁר קָנָה, וַיְחִיָּהּ וַיַּתְגַּדֵּל עִמּוֹ וְעַם בְּנָיו יִחְדּוּ, מִפְּתוֹ תֹאכַל וּמְכַסּוֹ תִשְׁתֶּה וּבְחִיקוֹ תִשְׁכַּב, וַתְּהִי לוֹ כְּבֵת", ולמרות שכתוב שם "ותהי" הרי מדובר רק במשל, וא"כ גם כאן למרות שכתוב "היה" מדובר רק במשל.

א"כ שמו ושם עירו למה: ענה לו רב שמואל - כיון שהפסוק כותב את שמו (= איוב) ואת שם עירו (= עוץ) בהכרח שאכן כך היה, ואין זה רק משל.

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו איוב מעולי גולה היה ובית מדרשו בטבריא היה: איוב חי בזמן בית שני.

מיתבי ימי שנותיו של איוב משעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שיצאו: משמע שהוא חי בתקופה קדומה יותר בזמן שעבוד מצריים.

תירוץ: אימא כמשעה שנכנסו ישראל למצרים ועד שעה שיצאו: דהיינו ימי חייו היו 210 שנים, כמו מספר השנים שהשתעבדו ישראל במצרים, אך הוא חי בזמן אחר.

מיתבי שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם וכו': ואחד מהם הוא איוב. אם כן איוב היה גוי ולא יהודי! קושיא על רבי יוחנן ורבי אלעזר שאמרו שהוא היה מעולי גולה.

תירוץ: וליטעמין וכו': הרי אליהוא בן ברכאל ודאי היה יהודי, כי אם הוא היה גוי הפסוק לא היה כותב את היחוס שלו, דהיינו את שם אביו ואת שם משפחתו. ואם כן בהכרח שמה שכתוב בכרייתא 'שבעה נביאים נתנבאו לאומות העולם' אין הכוונה שבעה נביאים מאומות העולם (שכולם היו נביאים גויים), אלא הכוונה שבעה נביאים התנבאו לאומות העולם, חלקם גויים וחלקם יהודים. וגם איוב היה נביא יהודי שהתנבא לאומות העולם.

דחיה: אטו כולהו נביאי מי לא אינבוי לאומות העולם: וכי כל הנביאים היהודיים לא התנבאו לאומות העולם? ואם כן מה הרבותא בכך ששבעה נביאים התנבאו לאומות העולם?

תשובה: התם עיקר נביאותייהו לישראל הכא עיקר נביאותייהו לאומות העולם: הנביאים שקמו מעם ישראל עיקר נבואתם היתה לעם ישראל, והם גם התנבאו לאומות העולם. אך השבעה נביאים הללו התנבאו בעיקר לאומות העולם.

מיתבי חסיד היה באומות העולם וכו': אם כן הוא היה גוי.

תירוץ: תנאי היא: אכן זו מחלוקת תנאים האם הוא היה יהודי או גוי.

איזה דור שכולו הבל? הוי אומר זה דורו של "שפוט השופטים": כפי שתבאר הגמרא לקמן שבדור ההוא השופטים שאמורים להיות האנשים הטובים היו בעצמם מקולקלים.

איזהו דור שנתבקשו בו נשים יפות: כי מהפסוק באיוב משמע שחיפשו ולא מצאו נשים יפות כמו בנותיו של איוב, והדור שבו חיפשו נשים יפות בכל העולם היה בימי אחשורוש.

קושיא: ואימא בימי דוד דכתיב "ויבקשו נערה יפה": אולי איוב חי בימי דוד המלך שהרי גם בזמנו נאמר שחיפשו נערה יפה למלך דוד.

תירוץ: התם בכל גבול ישראל הכא בכל הארץ: בימי דוד חיפשו נערה יפה רק בכל גבול ארץ ישראל, ואילו בימי אחשורוש חיפשו נערה יפה בכל העולם, וזה מתאים לנאמר על בנות איוב שחיפשו ולא מצאו יפות כמותן בכל הארץ כלומר בכל העולם.

וכלהו תנאי: הגמרא מסכמת את התירוץ. כל התנאים כבריייתא הזו סוברים שאיוב היה יהודי, חוץ מה"ש אומרים'. כי כל שאר התנאים סוברים שהוא חי אחרי שנפטר משה רבינו, והרי משה רבינו ביקש שלא תשרה שכינה על הגויים (כדי שכל העולם יראה את ההבדל בין היהודים לגויים בכך שהקב"ה משרה שכינתו רק על היהודים), ובקשתו נתקבלה. ואם כן לא יתכן שאיוב היה נביא גוי שחי לאחר מכן!

א"ר יוחנן דורו של איוב שטוף בזמה היה שנאמר "הן אתם נלכם חזיתם ולמה זה הכל תהגלו": "חזיתם" מתפרש על הסתכלות בנשים לזימה.

וכתיב "שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך": אומות העולם אומרות לישראל בואי לדת שלנו ותזני איתנו.

קושיא: אימא בנבואה דכתיב "חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן אֲמוֹץ": אולי הלשון 'חזיתם' מתפרש כנבואה, וכמו שנאמר בישעיהו לשון 'חזון' על נבואה? תירוץ: א"כ "וְלִמָּה זֶה הֶבֶל תִּהְיֶה" למה לי: מדוע נאמר עליהם שהם עושים מעשה הבל?

וא"ר יוחנן מאי דכתיב "ויהי בימי שפוט השופטים" דזר ששופט את שופטיו: שהשופטים היו מקולקלים עד שהנשפט היה מוכיח את השופט. שאם השופט היה אומר לו 'טול קיסם מבין שיניך' כלומר תעזוב את העבירה הקטנה שבידך, הנשפט היה אומר לשופט בחזרה "טול קורה מבין עיניך" תעזוב אתה את העבירה החמורה שבידך.

ואם השופט היה אומר לנשפט (את האמור בישעיה) "כִּסְפֶּךָ הִיא לְסִיגִים" כלומר הכסף שלך מעורב בנחושות, וזהו משל להתנהגות בלתי טובה המעורבת במעשים שלו. הנשפט היה עונה לו "סִכָּאָה מְהוּל בְּמַיִם" כלומר היין שלך מהול במים.

א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר 'מלכת שבא' אשה היתה וכו': בספר מלכים כתוב שמלכת שבא באה לבקר את שלמה המלך. זו לא היתה אישה שהיתה מלכה, אלא הכוונה ל'מלכות שבא'.

הגמרא מבארת פסוקים בספר איוב (לפסוקים בהרחבה)

"ויהי היום וכו' ויאמר ה' אל השטן מאין תבא, ויען השטן" וגו': השטן ענה שהוא בא "משוט בארץ ומהתהלך בה". הגמרא מבארת - 'אמר לפניו רבש"ע' וכו'.

"ויאמר ה' אל השטן השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ" וגו': המשך הפסוק "איש תם וישר ירא אלוקים וסר מרע". על כך אמר רבי יוחנן גדול הנאמר באיוב וכו'. כי על אברהם לא נאמר שהוא היה 'סר מרע' כמו איוב.

שאלה: מאי 'וסר מרע'? תשובה: א"ר אבא בר שמואל איוב וותרן בממונו וכו': מנהג העולם שהשוכר פועל בחצי פרוטה, כשהוא בא לשלם לו והוא לא יכול לתת לו חצי פרוטה, הוא לוקח אותו לחנווני וקונה ככר לחם או ביצים ומתחלק עם הפועל חצי חצי. אבל איוב היה מוותר על החצי פרוטה ונותן לפועל את כל הפרוטה.

"ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב אלהים הלא אתה סכת בעדו ובעד ביתו" וגו': המשך הפסוק "מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרץ בארץ".

שאלה: מאי "מעשה ידיו ברכת"? תשובה: א"ר שמואל בר רב יצחק כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך.

שאלה: מאי "ומקנהו פרץ בארץ"? תשובה: א"ר יוסי בר חנינא מקנהו של איוב פרצו גדרו של עולם וכו'.

הפסוקים בהרחבה (איוב פרק א'):

{ו} וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתִּיצֵב עַל יְהוָה וַיָּבֹאוּ גַם הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם: {ז} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל הַשָּׁטָן מֵאֵין תָּבֹא וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת יְהוָה וַיֹּאמֶר מִשׁוֹט בְּאָרֶץ וּמִהֲתִהַלֵּךְ בָּהּ: {ח} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל הַשָּׁטָן הֲשִׁמֹּת לְבָבְךָ עַל עַבְדִּי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמוֹהוּ בְּאָרֶץ אִישׁ תָּם וַיִּשָּׁר יָרָא אֱלֹהִים וְסָר מֵרַע: {ט} וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת יְהוָה וַיֹּאמֶר הֲחַנּוּם יָרָא אִיּוֹב אֱלֹהִים: {י} הֲלֹא (את) אֶתְּהָ שָׂכַתְּ בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וּבְעֵד כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִסָּבִיב מַעֲשֵׂה יָדָיו בְּרִכְתָּ וּמִקְנֵהוּ פָּרֵץ בְּאָרֶץ: {יא} וְאוֹלָם שָׁלַח נָא יָדְךָ וַיַּגַּע בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ אִם לֹא עַל פְּנֵיךָ וַיִּבְרַכְךָ: {יב} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל הַשָּׁטָן הִנֵּה כָּל אֲשֶׁר לוֹ בְּיָדְךָ רַק אֱלֹוֹ אֶל תִּשְׁלַח יָדְךָ וַיֵּצֵא הַשָּׁטָן מֵעַם פְּנֵי יְהוָה: